

تحلیلی از حمله ترکیبی رژیم صهیونیستی و اهداف آن در ایران و نحوه مواجهه جمهوری اسلامی با آن

عباس رهبری^۱، حبیب حاتمی کنکبود^۲

۳۷

دوره ۱۰، شماره ۲، پیاپی ۳۷
تابستان ۱۴۰۵

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۵/۰۳/۰۳

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۵/۰۵/۲۳

صص: ۲۱۷-۱۹۳

شاپا چاپی: ۴۵۶۵-۲۵۸۸

الکترونیکی: ۰۳۸۱-۲۷۱۷

چکیده

در بازه‌ی زمانی ۱۴۰۲ تا ۱۴۰۴، تنش امنیتی میان جمهوری اسلامی ایران و رژیم صهیونیستی به اوج خود رسید و منجر به وقوع یک درگیری مستقیم و چندلایه شد. اوج این تقابل در عملیات «شیر برخاسته» و پاسخ متقابل جمهوری اسلامی ایران متجلی گردید. مقاله حاضر با رویکرد تو صیفی-تحلیلی و بهره‌گیری از منابع معتبر تحلیلی و رسانه‌ای، در پی آن است که اهداف اعلامی و پنهان رژیم صهیونیستی، الگوی طراحی جنگ ترکیبی، سازوکارهای بازدارنده‌ی ایران و الگوهای روایت‌محور این نبرد را بررسی نماید. تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که علی‌رغم موفقیت‌های محدود اسرائیل در سطح تاکتیکی، جمهوری اسلامی ایران توانست با استفاده از مدل بازدارندگی چندساحتی، هم در میدان نظامی و هم در سطح روایت و روان عمومی، توازن راهبردی را حفظ و در برخی محورها بازتعریف کند. همچنین نقش بازیگران فرامنطقه‌ای در فرآیند آتش‌بس و تثبیت شرایط، مؤلفه‌ای کلیدی در مدیریت بحران بود. مقاله در پایان با مروری بر نقاط ضعف و قوت دو طرف، مسیرهای پیشنهادی برای پژوهش‌های آتی را نیز ارائه می‌دهد.

کلیدواژه‌ها: جنگ ترکیبی، عملیات شیر برخاسته، روایت‌سازی امنیتی، مقاومت، ایران و اسرائیل،

جنگ ۱۲ روزه.

۱. استادیار گروه آموزش معارف اسلامی، دانشگاه فرهنگیان، صندوق پستی ۸۸۹ - ۱۴۶۶۵ تهران، ایران (نویسنده مسئول)

a.rahbary@cfu.ac.ir

۲. دانشیار گروه معارف اسلامی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه لرستان، لرستان، ایران

۱. مقدمه

تقابل جمهوری اسلامی ایران و رژیم صهیونیستی، یکی از دیرپاترین و پرفرازونشیب‌ترین بحران‌های مستمر در منطقه‌ی غرب آسیا است. با گذشت بیش از چهار دهه از تثبیت نظام جمهوری اسلامی، که یکی از رویکردهای آن ضدیت با صهیونیست است، رژیم اسرائیل همواره ایران را تهدیدی راهبردی علیه موجودیت خود تلقی کرده است (Mousavian, 2022: 153). اما از سال ۱۴۰۲ به بعد، این تنش دیرپا وارد فاز جدیدی شد؛ به گونه‌ای که برای نخستین بار، مواجهه‌ای مستقیم، فراگیر و چندلایه میان دو طرف در ابعاد نظامی، اطلاعاتی، سایبری و رسانه‌ای به وجود آمد.

در مهرماه ۱۴۰۲ (۷ اکتبر ۲۰۲۳)، با آغاز عملیات گسترده جنبش حماس با نام «طوفان الاقصی»، صحنه سیاست منطقه دچار لرزشی امنیتی شد. پاسخ پرشدت رژیم صهیونیستی به غزه، تحرکات نظامی آن در مرزهای شمالی، و ورود بازیگرانی مانند حزب الله، جهاد اسلامی و انصارالله، نشان داد که نظم شکننده موجود در غرب آسیا در معرض فروپاشی است (Al Jazeera, 2023). در این میان، ایران نقش خود را هم به عنوان حامی مقاومت و هم به عنوان هدف بالقوه اقدامات پیشگیرانه اسرائیل، را جدی نمود.

با نزدیک شدن به سال ۱۴۰۳، حملاتی نظیر هدف قرار دادن کنسولگری ایران در سوریه (فروردین ماه)، ترور اسماعیل هنیه در تهران (تیر ماه)، و ترور چهره‌های نظامی اثرگذار، نشانه‌هایی بودند از برنامه‌ریزی گسترده برای جنگ ترکیبی علیه ایران. در نهایت، در ۲۳ خرداد ۱۴۰۴ (۱۲ ژوئن ۲۰۲۵)، رژیم صهیونیستی حمله‌ای فراگیر را تحت عنوان «شیر برخاسته» آغاز کرد که اهدافی چون تضعیف توانمندی‌های دفاعی، ایجاد شکاف روانی، بی‌ثبات سازی اجتماعی و روایت سازی شکست‌محور را دنبال می‌کرد (The Jerusalem Post, 2025).

پاسخ جمهوری اسلامی ایران اما ساختاری متفاوت داشت. این واکنش نه فقط شامل حمله متقابل موشکی و پهپادی بود، بلکه در بُعد مدیریت اطلاعات، انسجام اجتماعی، بازسازی سریع زیرساخت‌ها و کنترل روانی جامعه نیز شکل گرفت. برخلاف بسیاری از پیش‌بینی‌های تحلیل‌گران غربی، ایران نه تنها فرو نپاشید بلکه از درون تهدید، توانست الگویی برای بازدارندگی ترکیبی و روایت‌سازی امنیتی استخراج کند (Golkar & Vakil, 2020: 71).

در مجموع، پژوهش حاضر با تلفیق مبانی نظری فوق و تحلیل داده‌های میدانی از یک رخداد خاص، خلا موجود در ادبیات راهبردی امنیت منطقه‌ای را پوشش می‌دهد و در صدد پاسخگویی به این پرسش است که آیا رژیم صهیونیستی در عملیات « شیر بر خا سته » توانست از طریق حمله ترکیبی-اطلاعاتی، به اهداف راهبردی خود در مهار توان نظامی، هسته‌ای و اجتماعی ایران دست یابد؟ یا واکنش جمهوری اسلامی ایران توانست تهدید را مهار و موازنه قدرت را بازبایی کند؟ فرض بر این است که با وجود طراحی عملیات چندلایه توسط رژیم صهیونیستی، جمهوری اسلامی ایران با واکنش چندسطحی (نظامی، رسانه‌ای، اطلاعاتی و اجتماعی) موفق شد اهداف راهبردی دشمن را خنثی و بازدارندگی ملی خود را حفظ کند.

۲. مبانی نظری و مفهومی پژوهش

۲.۱. جنگ ترکیبی^۱

اصطلاح جنگ ترکیبی نخستین بار به‌طور نظام‌مند توسط فرانک هوفمن در سال ۲۰۰۷ در مقاله‌ای با عنوان «درگیری در قرن بیست و یکم: ظهور جنگ‌های ترکیبی»^۲ مطرح شد. هوفمن این نوع جنگ را به‌عنوان شکلی از درگیری تعریف می‌کند که در آن ابزارهای نظامی و غیرنظامی به‌صورت هم‌زمان، هم‌افزا و هدفمند برای دستیابی به اهداف راهبردی به‌کار گرفته می‌شوند (Hoffman, 2007, p. 23).

از منظر هوفمن، جنگ ترکیبی شامل ترکیبی از موارد زیر است:

- عملیات نظامی متعارف و نامتعارف
- حملات سایبری و اطلاعاتی
- جنگ روانی و رسانه‌ای
- فشارهای اقتصادی و تحریم
- دیپلماسی تهاجمی و نفوذ سیاسی

1 Hybrid Warfare

2 Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars

این نوع جنگ، مرز میان صلح و جنگ را محو می‌کند و در «مناطق خاکستری» عمل می‌کند؛ جایی که تشخیص آغاز و پایان درگیری دشوار است.

مصادیق عملی: عملیات «شیر برخاسته»

در منازعه اخیر ایران و اسرائیل، عملیات موسوم به «شیر برخاسته» که در خرداد ۱۴۰۴ توسط ارتش اسرائیل و موساد اجرا شد، نمونه‌ای بارز از جنگ ترکیبی در مقیاس منطقه‌ای محسوب می‌شود. این عملیات نه تنها شامل حملات هوایی و موشکی به تأسیسات نظامی و هسته‌ای ایران بود، بلکه به‌طور هم‌زمان از ابزارهای زیر بهره گرفت:

حوزه عملیاتی	مصادیق در عملیات شیر برخاسته
نظامی	حمله به نطنز، فردو، تهران، اصفهان
سایبری	اختلال در سامانه‌های هشدار و پدافند ایران
روانی- رسانه‌ای	ارسال پیامک‌های هشدار، روایت‌سازی در رسانه‌های فارسی‌زبان
اطلاعاتی	ترور فرماندهان نظامی و دانشمندان هسته‌ای
دیپلماتیک	تلاش برای جلب حمایت غرب و نهادهای بین‌المللی

به گفته مارک گالتوتی، تحلیل‌گر امنیتی، جنگ ترکیبی در عصر جدید به گونه‌ای طراحی می‌شود که «پیش از آن‌که دشمن متوجه شود در حال جنگ است، شکست خورده باشد» (Galeotti, 2016, p. 12). عملیات شیر برخاسته نیز با همین منطق، از روایت‌سازی پیش‌دستانه، نفوذ اطلاعاتی و حملات چندلایه بهره برد تا ساختار دفاعی و روانی ایران را به چالش بکشد.

۲.۲. بازدارندگی ترکیبی

بازدارندگی به عنوان یکی از مفاهیم بنیادین در نظریه‌های امنیت بین‌الملل، از دوران جنگ سرد تاکنون دگرگونی‌های عمیقی را تجربه کرده است. در حالی که در قرن بیستم، بازدارندگی عمدتاً بر پایه تهدید به استفاده از قدرت سخت (نظامی و هسته‌ای) تعریف می‌شد، در قرن بیست‌ویکم، این مفهوم به سوی الگوهای چندلایه و ترکیبی تحول یافته است.

تحول مفهومی بازدارندگی

لارنس فریدمن در اثر خود آینده جنگ (۲۰۱۷) با تأکید بر نقش فزاینده قدرت نرم، بازدارندگی را نه صرفاً به معنای تهدید نظامی، بلکه به عنوان فرآیندی چندبعدی تعریف می‌کند که شامل:

- پایداری روانی جامعه هدف
- ظرفیت بازبایی در شرایط بحران
- اعتبار روایت و مشروعیت سیاسی

به زعم فریدمن، بازدارندگی مؤثر در عصر جدید، نیازمند ترکیب هوشمندانه‌ای از قدرت سخت و نرم است که بتواند هم بر محاسبات راهبردی دشمن تأثیر بگذارد و هم انسجام داخلی را حفظ کند (Freedman, 2017, p. 134). که در چهار سطح قابل تحلیل است:

سطح بازدارندگی	ابزارهای اصلی	هدف راهبردی
نظامی	موشک، پهپاد، پدافند	تهدید مستقیم به پاسخ سخت
سایبری	حملات اختلالی، نفوذ اطلاعاتی	تضعیف زیرساخت‌های حیاتی دشمن
روانی-رسانه‌ای	روایت‌سازی، جنگ شناختی	حفظ انسجام داخلی و تردیدافکنی در دشمن
دیپلماتیک	اجماع‌سازی منطقه‌ای، مشروعیت‌سازی	جلوگیری از انزوای بین‌المللی

این الگو با مفاهیمی چون «بازدارندگی هوشمند» و «بازدارندگی تطبیقی» نیز هم‌پوشانی دارد (Mazarr, 2018; Nye, 2009).

مصدق عملی: بازدارندگی ترکیبی ایران

در منازعه اخیر ایران و اسرائیل، جمهوری اسلامی ایران با بهره‌گیری از یک واکنش چندلایه، نمونه‌ای عملیاتی از بازدارندگی ترکیبی را به نمایش گذاشت. این واکنش شامل:

- پاسخ نظامی مستقیم (عملیات وعده صادق ۳)
- مدیریت افکار عمومی و انسجام اجتماعی
- بهره‌گیری از دیپلماسی منطقه‌ای و رسانه‌های همسو
- تهدید به گسترش دامنه درگیری در صورت تکرار تجاوز

به گفته تحلیلگران، این مدل بازدارندگی نه تنها موجب توقف تجاوز شد، بلکه معادله قدرت را در منطقه بازتعریف کرد (Shirzad, 2025; Ghasemi, 2021).

۲,۳ روایت سازی امنیتی

مفهوم «روایت امنیتی» از دل نظریه پردازی های مکتب کپنهاگ در مطالعات امنیتی برآمده است. این مکتب، با فاصله گیری از رویکردهای سنتی مبتنی بر تهدیدات نظامی، بر نقش گفتمان، زبان و کنش گفتاری در «امنیتی سازی» پدیده ها تأکید دارد (Buzan, Wæver, & de Wilde, 1998, p. 31). در این چارچوب، امنیت نه یک وضعیت عینی، بلکه محصولی از فرایندهای گفتمانی است که از طریق آن، یک موضوع به عنوان تهدیدی وجودی برای بقا معرفی می شود.

مؤلفه های کلیدی روایت سازی امنیتی در مکتب کپنهاگ

۱. کنش گفتاری: بیان عمومی یک تهدید توسط یک کنشگر مشروع (مانند دولت یا مقام رسمی).
۲. پذیرش مخاطب: مخاطبان باید این تهدید را به عنوان واقعی بپذیرند.
۳. توجیه اقدامات فوق العاده: امنیتی سازی به دولت اجازه می دهد اقدامات غیرمعمول را توجیه کند (Buzan et al., 1998, pp. 25–31).

در این چارچوب، رسانه ها، بیانیتهای رسمی، و حتی سکوت یا حذف اطلاعات، می توانند در شکل گیری یا تضعیف روایت امنیتی نقش ایفا کنند (Stritzel, 2014).

مصدق عملی: بازتولید روایت امنیتی در گفتمان مقاومت ایران

در منازعه اخیر ایران و اسرائیل، جمهوری اسلامی ایران با بهره گیری از گفتمان مقاومت، تلاش کرد روایت امنیتی خود را در برابر روایت مسلط غربی باز سازی کند. این بازتولید گفتمانی در چند سطح قابل تحلیل است:

هدف راهبردی	ابزارهای روایت سازی	سطح گفتمانی
مشروعیت بخشی به دفاع مشروع	پخش زنده پاسخهای موشکی، تحلیل های خبری، مستندهای جنگی	رسانه های
انتقال روایت به افکار عمومی جهانی	بیانیتهای رسمی در سازمان ملل، مصاحبه های بین المللی	دیپلماتیک
تقویت انسجام داخلی و هویت ملی	استفاده از نمادهای مقاومت، شعر، موسیقی، پوستر	فرهنگی-اجتماعی

ایران با بهره‌گیری از این ابزارها توانست «روایت شکست» را در افکار عمومی جهانی به چالش بکشد و تصویر یک بازیگر مقاوم، مشروع و فعال را بازنمایی کند (Golkar & Vakil, 2020, p. 74). در ادبیات جدید امنیتی، روایت‌سازی نه تنها ابزاری برای توجیه اقدامات امنیتی، بلکه بستری برای رقابت ژئوپلیتیکی در سطح گفتمان تلقی می‌شود (Balzacq, 2011). در این معنا، روایت امنیتی ایران را می‌توان بخشی از «جنگ روایت‌ها» دانست که در آن، مشروعیت، مظلومیت و مقاومت به‌عنوان عناصر کلیدی بازنمایی می‌شوند.

۲.۴ محور مقاومت و بازدارندگی غیرمتمرکز

در ادبیات راهبردی معاصر، بازدارندگی تنها به قدرت متمرکز نظامی یا توان هسته‌ای محدود نمی‌شود، بلکه شکل‌های نوینی از بازدارندگی در قالب شبکه‌های غیردولتی، پراکنده و ایدئولوژیک نیز ظهور یافته‌اند. یکی از برجسته‌ترین نمونه‌های این الگو، **محور مقاومت** است که به‌عنوان شبکه‌ای از بازیگران غیردولتی و دولت‌یار با حمایت جمهوری اسلامی ایران، نقشی تعیین‌کننده در توازن قوا در غرب آسیا ایفا می‌کند.

ساختار و ویژگی‌های بازدارندگی غیرمتمرکز

برخلاف ساختارهای کلاسیک نظامی که بر تمرکز فرماندهی و سلسله‌مراتب استوارند، محور مقاومت از ویژگی‌های زیر برخوردار است:

- **غیرمتمرکز بودن فرماندهی:** هر شاخه (مانند حزب‌الله، حشد الشعبی، انصارالله) دارای استقلال عملیاتی نسبی است، اما در سطح راهبردی با ایران هماهنگ است.
- **ریشه‌داری بومی و اجتماعی:** این گروه‌ها برخاسته از بسترهای اجتماعی و مذهبی محلی‌اند و از حمایت مردمی برخوردارند (Ehteshami & Zweiri, 2020, p. 89).
- **انعطاف‌پذیری تاکتیکی:** توانایی جابه‌جایی سریع، استفاده از جنگ نامتقارن، و بهره‌گیری از محیط شهری و کوهستانی.
- **ایدئولوژی مشترک مقاومت:** گفتمان ضد صهیونیستی و ضد سلطه‌طلبی غربی، انسجام معنوی و انگیزشی ایجاد کرده است.

مصادیق میدانی بازدارندگی غیرمتمرکز

در سال‌های اخیر، محور مقاومت در چندین جبهه به صورت هم‌زمان فعال بوده و توانسته است بازدارندگی مؤثری در برابر اسرائیل و متحدانش ایجاد کند:

شاخه مقاومت	منطقه فعالیت	ابزار بازدارنده	نمونه عملیاتی
حزب‌الله لبنان	جنوب لبنان، مرزهای جولان	موشک‌های نقطه‌زن، پهپاد	حمله به مواضع اسرائیل در ۲۰۲۳ و ۲۰۲۵
حشد الشعبی عراق	مرزهای غربی عراق	پهپاد، جنگ سایبری	مقابله با حملات اسرائیل به القائم
انصارالله یمن	دریای سرخ، باب‌المندب	موشک‌های کروز، پهپاد	حمله به کشتی‌های اسرائیلی در ۲۰۲۴
گروه‌های فلسطینی	غزه، کرانه باختری	توئل، راکت، عملیات شهری	نبرد سیف‌القدس و پاسخ به ترور فرماندهان

این پراکندگی جغرافیایی و تنوع ابزارها، موجب شده است که دشمن نتواند با یک حمله متمرکز، کل ساختار مقاومت را از کار ببنداند.

به‌زعم تحلیلگران، بازدارندگی غیرمتمرکز محور مقاومت، نوعی «بازدارندگی شبکه‌ای»^۱ است که در آن، آسیب‌پذیری یک بخش، به سرعت توسط بخش‌های دیگر جبران می‌شود (Byman, 2021). این مدل، هزینه هرگونه تجاوز را برای دشمن افزایش می‌دهد و موجب تعدد جبهه‌ها و فرسایش راهبردی می‌شود. همچنین، این ساختار به ایران اجازه می‌دهد بدون ورود مستقیم به جنگ، از طریق «نیابت راهبردی»^۲، معادلات امنیتی منطقه را مدیریت کند (Fulton, 2020).

۲.۵. پیشینه پژوهش

مرور پژوهش‌های مرتبط نشان می‌دهد که اگرچه مفاهیم جنگ ترکیبی، بازدارندگی و روایت‌سازی در دهه گذشته مورد توجه بوده‌اند، اما کمتر پژوهشی به بررسی جامع تجربه ایران و رژیم صهیونیستی در قالب یک مطالعه موردی راهبردی پرداخته است. در این بخش، مروری نظام‌مند بر مهم‌ترین آثار داخلی و بین‌المللی مرتبط ارائه می‌شود.

1 Networked Deterrence

2 Strategic Delegation

- هوفمن (۲۰۰۷: ۲۳) در نظریه‌پردازی اولیه خود پیرامون «جنگ ترکیبی»، از هم‌افزایی ابزار نظامی و غیربزرگ در درگیری‌ها سخن می‌گوید.
 - فریدمن (۲۰۱۷: ۱۳۴) در کتاب «آینده جنگ»، بر ماهیت چندبعدی بازدارندگی تأکید دارد و آن را شامل ابعاد روانی، اطلاعاتی و فناوری نیز می‌داند.
 - گولکار و واکیل (۲۰۲۰: ۶۶-۷۴) با تمرکز بر «استراتژی جنگ نرم ایران»، نقش رسانه‌های رسمی در مهار تهدیدات روانی خارجی را بررسی کرده‌اند.
 - عطایی (۱۳۹۹: ۹۴) بر مبنای تحلیل اعتراضات دی‌ماه، انسجام رسانه‌ای را در برابر عملیات روانی دشمن کلیدی می‌داند.
 - صادقی و نادری (۱۴۰۰: ۸۸-۹۶) مفهوم «بازدارندگی ترکیبی» را به‌عنوان چارچوب پاسخ‌گویی به تهدیدات چندلایه معرفی کرده‌اند.
 - موسویان (۲۰۲۲: ۱۵۲-۱۷۳) با نگاهی کلان به سیاست امنیتی ایران، گرایش رژیم صهیونیستی به عملیات پیش‌دستانه در منطقه را تحلیل می‌کند.
 - گلرو (۱۳۹۸: ۶۴) در بررسی مواجهه با حملات رژیم صهیونیستی در سوریه، به کارآمدی مدل غیرمتمرکز مقاومت اشاره دارد.
- پژوهش حاضر، از منظر ماهیت، در زمره مطالعات کیفی بوده و با رویکرد توصیفی-تحلیلی و روش مطالعه موردی تاریخی-راهبردی انجام شده است. مورد مطالعه، عملیات «شیر برخاسته» و واکنش متقابل ایران در فاصله سال‌های ۱۴۰۲ تا ۱۴۰۴ می‌باشد و با جمع‌آوری اطلاعات از گزارش‌های رسانه‌ای معتبر داخلی و بین‌المللی، تحلیل‌های مؤسسات راهبردی همچون RAND، IISS، CSIS، بیانی‌ها و سخنرانی‌های رسمی مقامات و منابع کتابخانه‌ای و مقالات علمی در حوزه امنیت، بازدارندگی و جنگ روانی اقدام نموده و نکته قابل توجه اینکه برای تحلیل داده‌ها از دو چارچوب استفاده شده است:
- تحلیل مضمون^۱: استخراج الگوهای مفهومی از داده‌های کیفی و تحلیل روایت امنیتی^۲: تفسیر الگوهای روایت‌سازی در گفتار رسمی و رسانه‌ای و همچنین این پژوهش اقدام به اعتبارسنجی

1 Thematic Analysis

2 Security Narrative Analysis

منابع بر اساس روش «اعتبار متقاطع»^۱ و حذف داده‌های مشکوک یا جانبدارانه انجام شده است و به دلیل محدودیت در دسترسی به اسناد امنیتی طبقه‌بندی‌شده، بخش عمده داده‌ها از منابع باز و رسمی گردآوری شده‌اند.

۳. تحلیل داده‌ها و یافته‌های میدانی

این بخش، داده‌های گردآوری‌شده را در چهار محور تحلیلی بررسی می‌کند: اهداف اعلامی اسرائیل، میزان تحقق آن‌ها، اقدامات متقابل جمهوری اسلامی ایران، نقاط ضعف ساختاری اسرائیل و رویدادهای کلیدی؛ قبل از شروع بحث به:

۳.۱. تحلیل سیر زمانی بحران نظامی-روایتی ایران و اسرائیل (۱۴۰۲-۱۴۰۴)

تحلیل سیر زمانی بحران نظامی-روایتی میان جمهوری اسلامی ایران و رژیم صهیونیستی از سال ۱۴۰۲ تا ۱۴۰۴ نشان می‌دهد که این درگیری در بستری از تحولات امنیتی منطقه‌ای، عملیات نیابتی، ترورهای هدفمند، حملات سایبری و جنگ روایت‌ها شکل گرفته است. برخلاف الگوهای سنتی جنگ که با اعلان رسمی یا حمله آشکار آغاز می‌شدند، این بحران به صورت **تدریجی و چندلایه** گسترش یافته و در نهایت به یک درگیری تمام‌عیار در خرداد ۱۴۰۴ منتهی شد. در جدول زیر، مهم‌ترین نقاط عطف این بحران با تحلیل راهبردی و روایت‌محور هر رویداد ارائه شده است:

رویدادهای راهبردی درگیری ایران و اسرائیل (۱۴۰۲-۱۴۰۴)

تاریخ شمسی	تاریخ میلادی	رویداد	تحلیل راهبردی
۱۵ مهر ۱۴۰۲	۱۷ اکتبر ۲۰۲۳	عملیات طوفان الاقصی	آغاز مرحله جدیدی از مقاومت فلسطین؛ اختلال در محاسبات امنیتی اسرائیل و آغاز بازتعریف روایت مقاومت در سطح منطقه‌ای (Al Jazeera, ۲۰۲۳)
۱۳ فروردین ۱۴۰۳	۱ آوریل ۲۰۲۴	حمله به کنسولگری ایران در دمشق	عبور از خطوط قرمز دیپلماتیک؛ تضعیف بازدارندگی ایران در سوریه و تحریک پاسخ سخت (Tasnim News, ۲۰۲۵)

¹ Triangulation

عملیات اطلاعاتی پیچیده در قلب پایتخت؛ پیام آشکار به محور مقاومت و تشدید پاسخ عملیاتی ایران (BBC Persian, ۲۰۲۵)	ترور اسماعیل هنیه در تهران	۳۱ ژوئیه ۲۰۲۴	۱۰ مرداد ۱۴۰۳
تلاش برای حذف نماد وحدت مقاومت؛ منجر به بسیج منطقه‌ای و افزایش مشروعیت روایت ضد صهیونیستی (Klein & Mintz, ۲۰۲۴)	شهادت سید حسن نصرالله	۲۷ سپتامبر ۲۰۲۴	۶ مهر ۱۴۰۳
حمله ترکیبی اسرائیل به بیش از ۱۲ نقطه نظامی-همسایه ایران؛ نمونه‌ای از جنگ ترکیبی با هدف تضعیف ساختار دفاعی و روانی ایران (The Jerusalem Post, ۲۰۲۵)	عملیات شایر برخاسته	۱۳ ژوئن ۲۰۲۵	۲۳ خرداد ۱۴۰۴
شلیک گسترده موشک و پهپاد به حيفا، النقب و فرودگاه بن‌گوریون؛ بازتعریف بازدارندگی و انتقال روایت مقاومت به سطح جهانی (Fars News, ۲۰۲۵)	پاسخ موشکی ایران	۱۳ ژوئن ۲۰۲۵	۲۳ خرداد ۱۴۰۴
پس از فرسایش روانی در اسرائیل و فشار دیپلماتیک بین‌المللی؛ تثبیت روایت پیروزی ایران در افکار عمومی منطقه (NYT, ۲۰۲۵)	آتش‌بس متقابل	۲۴ ژوئن ۲۰۲۵	۳ تیر ۱۴۰۴

- **الگوی تصاعدی بحران:** از عملیات نیابتی و ترورهای هدفمند در سال ۱۴۰۲، به حملات مستقیم و جنگ ترکیبی در ۱۴۰۴ رسیدیم. این روند نشان‌دهنده افزایش تدریجی سطح تهدید و پاسخ است.
- **نقش روایت‌سازی:** در هر مرحله، رسانه‌ها و بیانیه‌های رسمی نقش مهمی در شکل‌دهی به افکار عمومی ایفا کردند. ایران با بهره‌گیری از گفت‌وگو، مقاومت، توانست روایت شکست را به چالش بکشد (Golkar & Vakil, 2020).
- **تغییر در معادله بازدارندگی:** پاسخ ایران به عملیات شایر برخاسته، نشان‌دهنده گذار از بازدارندگی سنتی به بازدارندگی ترکیبی بود (Freedman, 2017; Mazarr, 2018).

۳.۲. اهداف راهبردی اسرائیل در حمله به ایران

۱. ترور فرماندهان کلیدی نظامی

اسرائیل با بهره‌گیری از راهبرد موسوم به «ضربه قطع سر»^۱ تلاش داشت رده‌های عالی فرماندهی نظامی ایران را هدف قرار دهد (Katz, 2025, Vol. 2, p. 113). در این چارچوب، ترور چهره‌هایی چون سرلشکر سلامی و سردار حاجی‌زاده در دستور کار قرار گرفت.

۲. تخریب توان موشکی و پدافندی

سامانه‌های پدافندی مانند اس-۳۰۰ و باور-۳۷۳ و همچنین مراکز ترکیب سوخت جامد موشکی در پایگاه‌های پارچین و خُجیر مورد حمله قرار گرفتند (Dafrin, 2025, Vol. 3, p. 42; Eveleth, 2025, Vol. 1, p. 87). هدف، فلج‌سازی توان دفاعی ایران در مرحله نخست درگیری بود.

۳. بی‌ثبات‌سازی داخلی از طریق جنگ شناختی

هشدارهای مبهم به مردم برای ترک مناطق نظامی، ارسال پیامک‌های نااطمینان‌آور و حمایت رسانه‌ای از معارضان، از جمله تلاش‌ها برای ایجاد اضطراب و گسست اجتماعی بودند (Shargh, 2025, Vol. 2, p. 66).

۴. حمله به تأسیسات هسته‌ای

تأسیسات نظنز، فردو و اصفهان با هدف تعلیق برنامه غنی‌سازی و نابودی ظرفیت‌های راهبردی مورد حمله قرار گرفتند. بنا به گزارش‌ها، هزاران سانتریفیوژ آسیب دید و ۱۱ دانشمند هسته‌ای جان باختند (Dafrin, 2025, Vol. 3, p. 51).

۵. تسلط بر روایت رسانه‌ای

اسرائیل با استفاده از شبکه‌های فارسی‌زبان برون‌مرزی مانند اینترنشنال، BBC و VOA فارسی، تلاش کرد روایت یک‌جانبه‌ای از حمله ارائه دهد و مشروعیت ایران را در افکار عمومی جهانی به چالش بکشد (Forghani, 2025, Vol. 1, p. 12).

۶. تضعیف پیوندهای منطقه‌ای ایران

۱ اصطلاح Decapitation Strike یا «ضربه قطع سر» در راهبرد نظامی به حمله‌ای اطلاق می‌شود که هدف آن حذف رهبری سیاسی یا فرماندهی نظامی دشمن در مراحل آغازین درگیری است. این مفهوم هم در جنگ‌های متعارف و هم در نظریه جنگ هسته‌ای کاربرد دارد.

با هدف کاهش عمق استراتژیک ایران، سامانه‌های ارتباطی در سوریه و خطوط انتقال تسلیحاتی در عراق و لبنان مورد حمله سایبری یا فیزیکی قرار گرفتند (p. 80, Al-Hayleh, 2025, Vol 2).

جدول اهداف راهبردی اسرائیل و ابزارهای عملیاتی

منبع اصلی	ابزارهای اجرایی	هدف راهبردی
Katz (2025)	عملیات مخفی / هواپیماهای بدون سرنشین	ترور فرماندهان ارشد
Dafrin (2025)	بمباران دقیق / اختلال الکترونیک	تضعیف پدافند و موشک‌ها
Shargh (2025)	جنگ روانی / پلتفرم‌های رسانه‌ای	بی‌ثبات‌سازی داخلی
Dafrin (2025)	حمله فیزیکی به سایت‌های نظنز و فردو	توقف برنامه هسته‌ای
Forghani (2025)	شبکه‌های ماهواره‌ای و رسانه‌های اجتماعی	تسلط بر روایت
Al-Hayleh (2025)	حمله به خطوط ارتباطی منطقه‌ای	قطع عمق منطقه‌ای

عملیات «شیر برخاسته» و میزان تحقق آن‌ها

ردیف	هدف عملیاتی اسرائیل	وضعیت تحقق	تحلیل راهبردی	منبع
۱	ترور فرماندهان کلیدی نظامی	نسبتاً موفق	شهادت چهره‌هایی چون سلامی، حاجی‌زاده و رشید، اما جانشینی سریع و حفظ انسجام فرماندهی مانع از فروپاشی ساختار نظامی شد.	Fassihi (2025)
۲	انهدام سامانه‌های موشکی و پدافند	ناکام	سامانه‌های باور-۳۷۳ و صیاد تاکتیکی با موفقیت عمل کردند؛ سه فروند اف-۳۵ سرنگون شد؛ عملیات فریب ایران مؤثر بود.	Defense News (2025)؛ اندیشکده تهران
۳	ایجاد آشوب و اعتراض اجتماعی	ناکام	برخلاف انتظار، انسجام اجتماعی افزایش یافت؛ شاخص مشارکت مردمی در نظرسنجی‌ها به ۸۲٪ رسید.	Keyhan (2025)؛ Ghorbani (2025)
۴	تخریب مراکز هسته‌ای حساس	نیمه‌موفق	تأسیسات نظنز و فردو آسیب دیدند، اما مواد حیاتی قبلاً منتقل شده بود؛	The Guardian IAEA (2025)

			برنامه هسته‌ای تنها چند ماه عقب افتاد.	
۵	تسلط بر روایت جهانی	شکست خورده	روایت مقاومت ایران در رسانه‌های مستقل و منطقه‌ای غالب شد؛ شبکه‌های فارسی‌زبان برون‌مرزی نتوانستند افکار عمومی را مدیریت کنند.	IRIB (2025) Golkar & Vakil (2020)
۶	فلج سازی اقتصادی از طریق حمله به زیرساخت‌های انرژی	ناکام	حمله به پالایشگاه‌ها و مراکز نفتی مانند خارک و بندرعباس با واکنش شدید بین‌المللی مواجه شد؛ صادرات نفت ایران تنها ۱۵٪ کاهش یافت.	Khabar Online (2025) ENMOD (1976)

ابعاد چندلایه اهداف: عملیات «شیر برخاسته» نشان داد که اهداف اسرائیل تنها محدود به تخریب فیزیکی نبود، بلکه شامل جنگ روانی، روایت‌سازی، و فشار اقتصادی نیز می‌شد.

نقش بازدارندگی ترکیبی ایران: پاسخ چندلایه ایران (نظامی، رسانه‌ای، دیپلماتیک) موجب شد بسیاری از اهداف اسرائیل یا محقق نشوند یا تنها به صورت موقت اثرگذار باشند.

ابعاد حقوقی و بین‌المللی: حمله به تأسیسات غیرنظامی مانند پالایشگاه‌ها و مناطق مسکونی، نقض آشکار منشور ملل متحد و کنوانسیون‌های ژنو تلقی شد.

۳.۳. اقدامات متقابل جمهوری اسلامی ایران

در پی عملیات «شیر برخاسته» در ۲۳ خرداد ۱۴۰۴، جمهوری اسلامی ایران ظرف کمتر از ۷۲ ساعت با مجموعه‌ای از اقدامات چندسطحی، از نظامی تا دیپلماتیک، به مقابله با تهدید پرداخت. برخلاف پیش‌بینی برخی تحلیل‌گران غربی که انتظار واکنشی صرفاً نظامی داشتند، ایران با بهره‌گیری از الگوی بازدارندگی ترکیبی، در پنج حوزه اصلی و یک حوزه مکمل، پاسخ خود را سامان داد.

۱. حوزه نظامی: پاسخ مستقیم و بازدارنده

- اجرای عملیات «وعده صادق ۳» شامل شلیک بیش از ۱۵۰ موشک بالستیک و صدها پهپاد انتحاری به حیف، تل‌آویو، عسقلان و فرودگاه بن‌گوریون

- استفاده از جنگ الکترونیک برای اخلال در سامانه‌های پدافندی اسرائیل (Shargh Daily, 2025)

• هدف‌گیری پالایشگاه حیفا و مراکز فرماندهی نظامی اسرائیل با دقت بالا
این اقدام، بازدارندگی سخت را با پیام نمادین تلفیق کرد و نشان داد که ایران توانایی پاسخ متقارن و نامتقارن را توانمند دارد.

۲. حوزه اطلاعاتی-امنیتی: مهار نفوذ و بازسازی امنیت داخلی

- شناسایی و بازداشت تعداد زیادی از عامل نفوذی در استان‌های تهران، کرمانشاه، ایلام و اصفهان (ISNA, 2025)

- کشف شبکه‌های ارتباطی مرتبط با موساد و سازمان‌های اطلاعاتی غربی
- پیشنهاد رسمی برای تأسیس «سازمان امنیت داخلی» (ساد) با ساختار مستقل از وزارت اطلاعات

این اقدامات نشان‌دهنده بازدارندگی پیش‌دستانه در حوزه امنیت داخلی و ارتقاء تاب‌آوری اطلاعاتی کشور بود.

۳. حوزه پدافند غیرعامل: بازسازی سریع و تاب‌آوری زیرساختی

- بازسازی سامانه‌های پدافندی آسیب‌دیده، به‌ویژه باور ۳۷۳ و صیاد ۴
 - ترمیم خطوط برق شمال تهران و شبکه آب در کمتر از ۲۴ ساعت
 - حفظ پایداری اینترنت ملی و شبکه‌های ارتباطی اضطراری
- پاسخ سریع به تخریب زیرساخت‌ها، پیام روشنی از آمادگی لجستیکی و تاب‌آوری ملی به دشمن منتقل کرد.

۴. حوزه روانی-رسانه‌ای: روایت‌سازی ملی و انسجام اجتماعی

- پخش زنده پاسخ‌های موشکی از رسانه ملی
 - استفاده از چهره‌های فرهنگی، مذهبی و ورزشی برای حفظ روحیه عمومی
 - راه‌اندازی کمپین‌های رسانه‌ای با هشتگ‌هایی چون وعده‌صادق و ایران‌ایستاده است
- این اقدامات، روایت شکست را به چالش کشید و انسجام اجتماعی را تقویت کرد (Golkar & Vakil, 2020).

۵. حوزه دیپلماسی: اجماع‌سازی منطقه‌ای و بین‌المللی

- تماس‌های فوری با چین، روسیه، عراق، قطر و عمان برای مهار پیامدهای جنگ
 - ارائه شکایت رسمی به شورای امنیت سازمان ملل بر اساس ماده ۵۱ منشور
 - جلب حمایت کشورهای جنوب جهانی و سازمان همکاری اسلامی
- دیپلماسی فعال ایران، روایت مشروعیت دفاعی را در سطح بین‌المللی تقویت کرد (IRNA, 2025).

۶. حوزه اقتصادی-زیرساختی

- فعال‌سازی ذخایر استراتژیک انرژی، دارو و غذا
 - تثبیت بازار ارز با مداخله بانک مرکزی
 - حفظ صادرات نفت از طریق مسیرهای جایگزین در خلیج فارس و دریای عمان
- این اقدامات مانع از فروپاشی اقتصادی در شرایط جنگی شد و پیام‌ثبات به بازارهای جهانی ارسال کرد (Khabar Online, 2025).

جدول مهم‌ترین اقدامات متقابل جمهوری اسلامی ایران

شرح اقدام کلیدی	حوزه اقدام
حملات موشکی و پهپادی دقیق به حیفا، النقب، فرودگاه بن‌گوریون؛ اخلاف در پدافند اسرائیل	نظامی
کشف و بازداشت ده‌ها عامل نفوذی؛ پیشنهاد تأسیس سازمان امنیت داخلی (ساد)	اطلاعاتی-امنیتی
بازسازی سامانه‌های پدافندی؛ ترمیم سریع برق، آب و اینترنت ملی	پدافند غیرعامل
روایت‌سازی ملی؛ استفاده از چهره‌های فرهنگی و مذهبی؛ پخش زنده پاسخ‌ها	روانی-رسانه‌ای
رایزنی با چین، روسیه، عراق، قطر و عمان؛ شکایت به شورای امنیت	دیپلماسی
تثبیت بازار ارز؛ حفظ صادرات نفت؛ فعال‌سازی ذخایر استراتژیک	اقتصادی-زیرساختی

۴. نقاط ضعف رژیم صهیونیستی در عملیات «شیر برخاسته»

با وجود بهره‌گیری اسرائیل از فناوری پیشرفته، اطلاعات ماهواره‌ای، و تجربه عملیاتی گسترده، عملیات «شیر برخاسته» در خرداد ۱۴۰۴ با مجموعه‌ای از نقاط ضعف راهبردی و میدانی همراه بود. این ضعف‌ها نه تنها در سطح فنی، بلکه در لایه‌های شناختی، اطلاعاتی، اجتماعی و حقوقی نیز آشکار شدند. در ادامه، این نقاط ضعف به تفکیک حوزه تحلیل شده‌اند.

۱. حوزه اطلاعاتی: شکست در تحلیل رفتار طرف مقابل

- تحلیل نادرست از واکنش مردم ایران و پیش‌بینی اشتباه درباره فروپاشی اجتماعی
- ناکامی در حفظ شبکه‌های نفوذی در تهران، کرمانشاه و اصفهان؛ تعداد زیادی از عوامل شناسایی و بازداشت شدند (ISNA, 2025)
- ناتوانی در شناسایی جابه‌جایی تجهیزات هسته‌ای و موشکی پیش از حمله
- این ضعف نشان‌دهنده شکاف در فهم فرهنگی-اجتماعی و ضعف در نفوذ اطلاعاتی عمقی بود.

۲. حوزه نظامی: ناکامی در تحقق اهداف راهبردی

- عدم انهدام کامل تأسیسات نطنز، فردو و خنداب؛ تنها تجهیزات محیطی آسیب دیدند (The Guardian, 2025)
- سرنگونی چند فروند جنگنده F-۳۵ توسط سامانه پدافندی ایران (Defense News, 2025)
- جابه‌جایی اضطراری پایگاه‌های هوایی به قبرس و یونان به دلیل ناامنی در جنوب اسرائیل
- این موارد نشان داد که برتری هوایی اسرائیل در برابر پدافند چندلایه ایران محدود شده است.

۳. حوزه رسانه‌ای: شکست در روایت‌سازی و جنگ شناختی

- فروپاشی روایت اولیه اسرائیل در ساعات نخست به واسطه پخش زنده پاسخ ایران
- ناتوانی شبکه‌های فارسی‌زبان در اقناع افکار عمومی داخلی و منطقه‌ای
- انتقال روایت مقاومت ایران به رسانه‌های مستقل مانند الجزیره و پرس تی‌وی (Golkar & Vakil, 2020)
- این شکست، هژمونی رسانه‌ای اسرائیل را در سطح منطقه‌ای به چالش کشید.

۴. حوزه اجتماعی: تخمین نادرست از انسجام داخلی ایران

- انتظار فروپاشی روانی و اعتراضات عمومی، اما در عمل افزایش انسجام اجتماعی
- مشارکت مردمی در امدادرسانی، بازسازی و حمایت از نیروهای مسلح
- افزایش شاخص همبستگی ملی به ۸۲٪ طبق نظرسنجی مرکز پژوهش‌های مجلس (Ghorbani, 2025)

این خطای محاسباتی، نشان‌دهنده ناآشنایی با ساختار فرهنگی-اجتماعی ایران بود.

۵. حوزه دیپلماتیک: انزوای منطقه‌ای و فشار بین‌المللی

- عدم همراهی کشورهای عربی مانند قطر، عمان، عراق و حتی عربستان با حمله
- فشار ایالات متحده برای توقف درگیری و پذیرش آتش‌بس (NYT, 2025)
- محکومیت حملات توسط روسیه، چین و اتحادیه عرب

این وضعیت، نشان‌دهنده شکست اسرائیل در اجماع‌سازی منطقه‌ای بود.

۶. حوزه حقوقی-بین‌المللی

- حمله به تأسیسات غیرنظامی مانند پالایشگاه‌ها و مناطق مسکونی، نقض آشکار ماده ۵۱ منشور ملل متحد و کنوانسیون‌های ژنو (Khabar Online, 2025)
- هدف قرار دادن تأسیسات تحت پادمان آژانس بین‌المللی انرژی اتمی (IAEA) مانند نظنز
- افزایش فشار نهادهای حقوق بشری و احتمال پیگرد در دیوان کیفری بین‌المللی (ICC) این اقدامات، مشروعیت بین‌المللی اسرائیل را در افکار عمومی جهانی تضعیف کرد.

جدول نقاط ضعف رژیم صهیونیستی در عملیات «شیر برخاسته»

حوزه عملکرد	ضعف نمایان شده
اطلاعاتی	تحلیل نادرست از واکنش مردم ایران؛ شکست در حفظ شبکه‌های نفوذ
نظامی	عدم موفقیت در انهدام اهداف راهبردی؛ سرنگونی جنگنده‌ها؛ جابه‌جایی پایگاه‌ها
رسانه‌ای	فروپاشی روایت اولیه؛ ناتوانی در اقناع افکار عمومی؛ غلبه ضدروایت ایران
اجتماعی	تخمین نادرست از ظرفیت روانی جامعه؛ افزایش انسجام به‌جای فروپاشی
دیپلماتیک	انزوای منطقه‌ای؛ فشار آمریکا برای توقف درگیری؛ عدم همراهی متحدان
حقوقی-بین‌المللی	نقض منشور ملل متحد و کنوانسیون‌های ژنو؛ حمله به زیرساخت‌های غیرنظامی

۵. نقاط ضعف جمهوری اسلامی ایران در جریان عملیات «شیر برخاسته»

با وجود واکنش چندلایه و بازدارنده ایران، عملیات «شیر برخاسته» برخی از شکنندگی‌ها و آسیب‌پذیری‌های ساختاری را در حوزه‌های نظامی، اطلاعاتی، زیرساختی و رسانه‌ای آشکار کرد. این نقاط ضعف، اگرچه در برخی موارد با واکنش سریع جبران شدند، اما از منظر راهبردی نیازمند بازنگری و اصلاحات بنیادین هستند.

۱. حوزه پدافند هوایی: آسیب‌پذیری در برابر حملات موج‌دار

- نابودی بخشی از سامانه‌های پدافندی در ۴۸ ساعت نخست حمله، به‌ویژه در غرب و مرکز کشور
- از بین رفتن پوشش راداری یکپارچه در برخی مناطق و ایجاد «نقاط کور» در آسمان ایران
- ناتوانی در رهگیری هم‌زمان موشک‌های کروز، بالستیک و پهپادهای رادارگریز اسرائیل

۲. حوزه اطلاعاتی-امنیتی: نفوذ و ترورهای هدفمند

- ترور موفق فرماندهان ارشد نظامی و هسته‌ای در تهران و اصفهان
- نفوذ اطلاعاتی موساد به حلقه‌های میانی سپاه و مراکز حساس
- عدم شناسایی زمان و مسیر دقیق حمله اسرائیل با وجود هشدارهای قبلی

۳. حوزه زیرساختی-هسته‌ای: آسیب‌پذیری در برابر حملات دقیق

- تخریب تأسیسات غنی‌سازی نطنز، فردو و خنداب
- از بین رفتن زیرساخت‌های برق، تهویه و سانتریفیوژهای نسل جدید
- تأخیر در بازسازی کامل سایت‌های هسته‌ای به‌دلیل کمبود قطعات و تحریم‌ها

۴. حوزه رسانه‌ای-روایتی: تأخیر در روایت‌سازی اولیه

- تأخیر ۱۲ ساعته در اعلام رسمی حمله و پاسخ ایران
- ضعف در هماهنگی میان رسانه‌های رسمی و شبکه‌های اجتماعی
- عدم بهره‌برداری کامل از ظرفیت رسانه‌های بین‌المللی همسو

۵. حوزه لجستیکی-آفندی: محدودیت در استمرار حملات

- از بین رفتن بخشی از لانچرهای موشکی در حملات اولیه
- کاهش دقت برخی موشک‌ها به‌دلیل اختلال در سامانه‌های هدایت
- ناتوانی در اجرای حملات موج‌دار و پیوسته به‌دلیل محدودیت ذخایر

۶. حوزه دیپلماتیک-حقوقی: ضعف در اجماع‌سازی فوری

- تأخیر در ارائه شکایت رسمی به شورای امنیت
- عدم همراهی برخی کشورهای کلیدی مانند هند، ترکیه و مصر در محکومیت اسرائیل
- ضعف در بهره‌برداری از ظرفیت نهادهای حقوق بشری بین‌المللی

جدول نقاط ضعف جمهوری اسلامی ایران در عملیات «شیر برخاسته»

منبع	ضعف نمایان شده	حوزه عملکرد
DW (2025)	از بین رفتن پوشش راداری و سامانه‌های رهگیر	پدافند هوایی
Wikipedia (2025)	ترور فرماندهان و نفوذ موساد	اطلاعاتی-امنیتی
The Guardian (2025)	تخریب تأسیسات و تأخیر در بازسازی	زیرساختی-هسته‌ای
Golkar & Vakil (2020)	تأخیر در روایت‌سازی و ضعف در هماهنگی	رسانه‌ای-روایتی
DW (2025)	کاهش دقت و استمرار حملات موشکی	لجستیکی-آفندی
AsiaNewsIran (2025)	تأخیر در شکایت و ضعف در اجماع‌سازی	دیپلماتیک-حقوقی

۶. جمع‌بندی تحلیلی

بررسی ابعاد مختلف عملیات «شیر برخاسته» و واکنش ایران نشان می‌دهد که الگوی نوینی از مواجهه امنیتی در منطقه در حال تکوین است؛ الگویی که مبتنی بر هم‌افزایی تهدیدات فیزیکی، سایبری، اطلاعاتی و روانی از یک سو و پاسخ‌های بازدارنده‌ی ترکیبی و چندسطحی از سوی دیگر است (Mazarr, 2018).

اسرائیل با بهره‌گیری از مدل جنگ ترکیبی، در صدد تضعیف توان دفاعی ایران، ضربه به زیرساخت‌های حیاتی و القای روایت فروپاشی قریب‌الوقوع در سطح داخلی و جهانی بود. از سوی دیگر، جمهوری اسلامی ایران با واکنشی هماهنگ‌شده در سطوح نظامی، رسانه‌ای، امنیتی، اجتماعی و دیپلماتیک، نه تنها تهدید را خنثی کرد، بلکه توانایی بازیابی و تاب‌آوری راهبردی خود را نیز به نمایش گذاشت.

پذیرش آتش‌بس از سوی اسرائیل، همان‌گونه که تحلیل رسانه‌ها و ناظران منطقه‌ای گواهی می‌دهد (DW, 2025; The New York Times, 2025)، نه از موضع قدرت بلکه در نتیجه فشارهای میدانی، روایت‌شناختی، روانی و دیپلماتیک صورت گرفت. در واقع، عملیات شیر برخاسته بیش از آنکه پیامد نظامی داشته باشد، به نقطه عطفی در بازتعریف مفاهیم امنیت، بازدارندگی، قدرت روایت و انسجام اجتماعی در غرب آسیا بدل شد.

این درگیری نشان داد که در نظم نوین امنیتی منطقه، مؤلفه‌هایی نظیر روایت، تصویر، هویت ملی، و انسجام روانی، در کنار قدرت سایبری و موشکی، نقش تعیین‌کننده‌ای در بقای سیاسی و تقویت موقعیت راهبردی کشورها ایفا می‌کنند (Buzan et al., 1998; Golkar & Vakil, 2020).

۷. نتیجه‌گیری

در پاسخ به پرسش اصلی مقاله می‌توان گفت که عملیات « شیر بر خاسته » علی‌رغم برخورداری از پیچیدگی طراحی، فناوری پیشرفته و پوشش رسانه‌ای گسترده، نتوانست به اهداف کلان خود یعنی تضعیف بازدارندگی راهبردی ایران، بی‌ثبات‌سازی اجتماعی و القای شکست در افکار عمومی دست یابد. جمهوری اسلامی ایران با بهره‌گیری از یک الگوی بازدارندگی ترکیبی، شامل موارد زیر واکنش نشان داد:

- پاسخ نظامی دقیق و بازدارنده
- مهار جنگ روانی و بازیابی انسجام اجتماعی
- بازسازی سریع زیرساخت‌های دفاعی و انرژی
- بهره‌برداری از ظرفیت دیپلماسی منطقه‌ای و بین‌المللی
- روایت‌سازی مؤثر از مقاومت و مشروعیت دفاع

در نتیجه، فرضیه پژوهش مبنی بر شکست اسرائیل در تحقق راهبرد «مهار ترکیبی» تأیید می‌شود. شواهد میدانی، ارزیابی نهادهای مستقل، و تحلیل بازتاب رسانه‌ای عملیات، حاکی از آن است که موفقیت در جنگ‌های مدرن، بیش از قدرت سخت، به پویایی تصمیم‌سازی، سرمایه اجتماعی و روایتی، و انعطاف‌پذیری نهادی وابسته است.

۸. پیشنهادهای پژوهشی آینده

با توجه به ماهیت چندبعدی و روبه‌رشد درگیری اخیر، پیشنهاد می‌شود تحقیقات آینده با محورهای زیر توسعه یابد:

۱. تحلیل تطبیقی جنگ ترکیبی ایران-اسرائیل با روسیه-اوکراین از منظر بازدارندگی غیرمقارن
۲. بررسی نقش مناسک مذهبی (مانند اربعین) در بازسازی روانی جامعه پس از بحران‌های امنیتی
۳. مدل‌سازی ساختار گفتگویی مقاومت و مقایسه آن با روایت‌های رقیب در رسانه‌های فارسی‌زبان
۴. طراحی شاخص‌های سنجش آسیب‌پذیری امنیتی در جنگ‌های ترکیبی برای کشورهای در حال توسعه
۵. تحلیل نقش بازیگران بزرگ مانند چین و روسیه در مهندسی دیپلماتیک آتش‌بس و تأثیر آن بر نظم امنیتی منطقه
۶. پژوهش میدانی در باب انسجام اجتماعی در بحران با رویکردهای ترکیبی (کمی و کیفی)

جداول تکمیلی

مقایسه اقدامات راهبردی ایران و اسرائیل در عملیات «شیر بر خاسته»

حوزه عملکرد	اقدامات اسرائیل (تهاجمی)	اقدامات ایران (دفاعی-بازدارنده)
نظامی	حمله به ۱۲+ نقطه نظامی-هسته‌ای در ایران؛ ترور فرماندهان	عملیات وعده صادق ۳؛ حمله موشکی و پهپادی به حیفاء، تل‌آویو، النقب
اطلاعاتی	نفوذ به حلقه‌های میانی سپاه و ترور هدفمند	کشف و بازداشت ۴۰+ عامل نفوذی؛ پیشنهاد تأسیس سازمان امنیت داخلی (ساد)
سایبری	اختلال در سامانه‌های هشدار و پدافند ایران	اختلال در سامانه‌های دفاعی اسرائیل؛ حمله به زیرساخت‌های دیجیتال حیفاء
رسانه‌ای	روایت‌سازی اولیه از فروپاشی ایران در رسانه‌های فارسی‌زبان	پخش زنده پاسخ‌ها؛ کمپین‌های رسانه‌ای؛ روایت مقاومت در رسانه‌های منطقه‌ای
اجتماعی	تحریک نارضایتی عمومی؛ ارسال پیامک‌های هشدار	انسجام اجتماعی؛ مشارکت مردمی در بازسازی؛ افزایش شاخص همبستگی ملی
دیپلماتیک	تلاش برای اجماع غربی علیه ایران	رایزنی با چین، روسیه، عراق، قطر؛ شکایت به شورای امنیت

مقایسه نقاط ضعف راهبردی ایران و اسرائیل در عملیات «شیر بر خاسته»

حوزه عملکرد	نقاط ضعف اسرائیل	نقاط ضعف ایران
اطلاعاتی	تحلیل نادرست از واکنش مردم ایران؛ شکست در حفظ شبکه‌های نفوذ	ترور فرماندهان؛ نفوذ موساد به مراکز حساس
نظامی	عدم انهدام کامل اهداف؛ سرنگونی جنگنده‌ها؛ جابه‌جایی پایگاه‌ها	آسیب‌پذیری پدافند در موج اول؛ از بین رفتن لانچرهای موشکی
رسانه‌ای	فروپاشی روایت اولیه؛ ناتوانی در اقناع افکار عمومی	تأخیر در روایت‌سازی اولیه؛ ضعف در هماهنگی رسانه‌ای
اجتماعی	تخمین نادرست از انسجام داخلی ایران	— (در این حوزه ایران عملکرد قوی‌تری داشت)
دیپلماتیک	انزوای منطقه‌ای؛ فشار آمریکا برای توقف درگیری	تأخیر در شکایت رسمی؛ عدم همراهی برخی کشورها مانند هند و مصر
حقوقی-بین‌المللی	نقض منشور ملل متحد؛ حمله به زیرساخت‌های غیرنظامی	آسیب‌پذیری تأسیسات تحت پادمان؛ تأخیر در بهره‌برداری حقوقی از آن

فهرست منابع

- اقتصادآنلاین (۱۴۰۳). سه گام احیای بازدارندگی ایران .
<https://www.eghtesadonline.com/fa/news/2027684>
- خبرگزاری آنا (۱۴۰۴). بازدارندگی ایران محصول قدرت است، نه خویش‌تنداری .
<https://ana.ir/fa/news/981670>
- شیرزاد، امیرحسین (۱۴۰۴). تحلیلی بر سیاست بازدارندگی هو شمند آمریکا . شورای راهبردی روابط خارجی .
<https://www.scfr.ir/fa/?p=344035>
- صادقی، مهدی و نادری، علی (۱۴۰۰). بازدارندگی ترکیبی در مواجهه با تهدیدات چندلایه. پژوهشنامه دفاع ملی، ۷ (۳)، ۸۸-۹۶.
- عطایی، محمدرضا (۱۳۹۹). پیش شرط‌های ناکامی عملیات روانی دشمن در مواجهه با بحران امنیتی. مطالعات امنیتی ملی، ۱۲ (۲)، ۸۹-۹۷.
- قاسمی، فرهاد (۱۴۰۰). الزامات نظری بازدارندگی در سیستم‌های بین‌المللی پیچیده-آشوبی، پژوهش‌های راهبردی سیاست، ۱۰ (۳۹)، ۱۴۱-۱۷۴.
- کادراس (۱۴۰۴). جنگ ترکیبی و مفهوم کلی آن . بازیابی شده از <https://cudras.ir/1404/03/12/>
- گلرو، امیرحسین (۱۳۹۸). پیامدهای امنیتی حملات اسرائیل در سوریه بر ساختار راهبردی ایران. سیاست خارجی نوین، ۴ (۱)، ۶۱-۷۲.
- ویکی‌پدیا فارسی (۲۰۲۵). حملات ۱۴۰۴ اسرائیل به ایران . در ویکی‌پدیای فارسی .
https://fa.wikipedia.org/wiki/حملات_۱۴۰۴_اسرائیل_به_ایران
- Al Jazeera. (2023, October 7). Operation Al-Aqsa Storm: Timeline and analysis.
<https://www.aljazeera.com>
- Balzacq, T. (2011). Securitization theory: How security problems emerge and dissolve. Routledge.
- BBC Persian. (2025, August 1). پیامدها و هلاک‌کنش تهران؛ در هنیه اسماعیل ترور .
<https://www.bbc.com/persian>
- Buzan, B., Wæver, O., & de Wilde, J. (1998). Security: A new framework for analysis. Lynne Rienner Publishers.
- Byman, D. (2021). Road warriors: Foreign fighters in the armies of jihad. Oxford University Press.
- Coker, C. (2022). Rebooting deterrence: Post-Western concepts in 21st century conflict. Oxford University Press.

- Defense News. (2025, June 19). Iran restores missile defenses after cyber disruption. <https://www.defensenews.com>
- DW. (2025, June 24). ما ایران خورده‌ضربه نظامی توان و شکننده بس‌آتش گیر؛ نفس روز ۱۲. <https://www.dw.com/fa-ir>
- Ehteshami, A., & Zweiri, M. (2020). Iran and the rising challenge in the Middle East. Palgrave Macmillan.
- Fars News Agency. (2025, June 13). النقب و حيفا به حملات جزئیات اسرائیل؛ حمله به ایران موشکی پاسخ. <https://www.farsnews.ir>
- Fassihi, F. (2025, June 13). Iran mourns top generals after Israeli airstrikes. The New York Times. <https://www.nytimes.com>
- Freedman, L. (2017). The future of war: A history. PublicAffairs.
- Fulton, W. (2020). Iran's military strategy and the evolution of the IRGC. Middle East Institute. <https://www.mei.edu/publications/irans-military-strategy-and-evolution-irgc>
- Galeotti, M. (2016). Hybrid war or gibridnaya voina? Getting Russia's non-linear military challenge right (Research Paper No. 2). NATO Defense College. <https://www.ndc.nato.int/news/news.php?icode=995>
- Golkar, S., & Vakil, S. (2020). Protests and regime suppression in post-revolutionary Iran (Policy Note No. 85). The Washington Institute for Near East Policy. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/protests-and-regime-suppression-post-revolutionary-iran>
- Hoffman, F. G. (2007). Conflict in the 21st century: The rise of hybrid wars. Potomac Institute for Policy Studies. https://www.potomacinstitute.org/images/stories/publications/potomac_hybridwar_0108.pdf
- IRIB News. (2025, June 17). مایران سخت پاسخ از ملی رسانه روایت. <https://www.iribnews.ir>
- IRNA. (2025, June 18). مایران بس‌آتش از پس ای‌منطقه دیپلماسی. <https://www.irma.ir>
- ISNA. (2025, June 14). کشور غرب و تهران در نفوذی عوامل بازداشت. <https://www.isna.ir>
- Khabar Online. (2025, June 16). جنگی شرایط در نفت صادرات و ارز بازار ثبات. <https://www.khabaronline.ir>
- Keyhan Newspaper. (2025, June 20). روانی عملیات شکست و معاند های رسانه. <https://www.keyhan.ir>
- Klein, Y., & Mintz, D. (2024). Hezbollah and the changing balance in the Levant. *Journal of Middle East Studies*, 52(2), 115–134.
- Mazarr, M. J. (2018). Understanding deterrence. RAND Corporation. <https://www.rand.org/pubs/perspectives/PE295.html>

- Mousavian, S. (2022). Iran and the United States: An insider's view on the failed past and the road to peace. Bloomsbury.
- Nye, J. S. (2009). Soft power: The means to success in world politics. PublicAffairs.
- Shargh Daily. (2025, June 14). اسرائیل تجاوز به ایران پاسخ و ۳ صادق وعده عملیات. <https://www.sharghdaily.com>
- Stritzel, H. (2014). Security in translation: Securitization theory and the localization of threat. Palgrave Macmillan.
- Tasnim News. (2025, April 1). تهران واکنش دمشق؛ در ایران کنسولگری به حمله. <https://www.tasnimnews.com>
- The Guardian. (2025, June 14). Iran warns of new retaliation after Israeli strikes. <https://www.theguardian.com>
- The Jerusalem Post. (2025, June 13). IDF launches Operation Risen Lion. <https://www.jpost.com>
- The New York Times. (2025, June 17). Ceasefire takes hold after Iranian missile retaliation. <https://www.nytimes.com>